stitutioner av universiteten. När de inte längre kunde hålla jämna steg med den vetenskapliga utvecklingen vid universiteten, sökte många av museerna vinna en ny position genom att vända sig till skolorna och de yngsta barnen.

Det var konstmuseerna som blev de mest framgångsrika i den fortsatta konkurrensen och i vår tid intar den starkaste ställningen bland amerikanska museer. Konstverken är avsedda att betraktas på just det sätt som sker i museerna, dit de för med sig sin aura. Konstverken är dessutom alltjämt, till skillnad från biologiska, antropologiska eller andra föremål, nödvändiga för den akademiska forskningen. Konsthistorikerna är, enligt Conn, de enda som fortfarande inte kan avvara de faktiskt existerande föremålen.

Bokens titel ger förväntningar om en bredare undersökning av museernas relation till det intellektuella livet, som i Conns bok emellertid endast representeras av universiteten.

Eric Hedqvist

Crispin Paine (ed.), *Godly Things. Museums, Objects and Religion*. I: *Leicester Museum Studies*. Leicester University Press, London, New York 2000. ISBN 0-7185-0153-5.

Enligt utgivaren den första samlingen uppsatser som översiktligt söker belysa hur religioner och deras materiella uttryck behandlas i museer. Av de fjorton texterna presenterar de tre första övergripande teman och tekniker, de övriga är 'case studies' från olika håll i världen.

Hos alla författarna möter en sorts förvåning över det ringa intresse som i den museologiska litteraturen och debatten visats denna samhällskraft som runt om i världen har en sådan politisk sprängverkan och som även i mera trivial mening har stor ekonomisk betydelse. Julia Ridout skriver om religionen och kulturarvet i Storbritannien och påpekar exempelvis att English Tourist Board 1995 redovisade 19,5 miljoner besök i katedraler och större kyrkor, 12 miljoner turistbesök i sockenkyrkor – tillsammans en dryg tredjedel av de 100 miljoner besöken i museer och gallerier. Kanske ligger förklaringen i att kyrkomiljöerna för många är just museer, som dock har utvecklat en förmedlingstradition helt skild från museernas. Men utgivaren framhåller energiskt att när västvärlden alltmer blir något av en religiös stormarknad får museerna en allt påtagligare plikt att ta upp religiösa fenomen till behandling. Museerna är trots allt icke oviktiga platser för samhällets självreflektion, där övertygelser och förhållningssätt måste lyftas fram och där vi försöker förmedla vår förståelse av världen.

Ett grundproblem, ofta återkommande i texterna, är svårigheterna att – även när man behandlar byggnader, rum och artefakter med professionell akt-samhet och respekt för olika religioners utövare – förmedla centrala andliga innehåll. Julia Ridout skriver sålunda 'spirituality as essentially an abstract concept cannot be displayed adequately in a concrete way'. Och Chuang Yiao-hwei apropå buddhismens religiösa ting: 'they do not represent, they sig-

nify'. Människor som inte deltagit i deras rituella användning kan heller inte förstå deras innebörd.

Formgivaren Martin Pyant, som deltagit i gestaltningen av det berömda diaspora-museet *Beth Hatefutsoth* i Tel Aviv (1978) och *The Museum of Tolerance* i Los Angeles (1993) menar att det är möjligt trots allt: 'Some of the ideas and beliefs of all faiths are distinctly non-visual in nature and prove difficult to capture within an exhibition context. The aim should be to provide intellectual accessibility to the abstract areas of our human existence that pose questions about the meaning of life itself. New responses are required for a new generation of exhibitions'. Och han ser möjligheten i 'experiential learning', en högt utvecklad interaktiv teknologi infogad i en fängslande visuell miljö.

Dock menar de flesta att man måste försöka skriva in de religiösa elementen i en kulturhistorisk kontext – religion är inte bara en uppsättning tros-satser och riter, utan ett sätt att leva. Enligt Geredig L. Langley: 'Religion...contains doctrines myths, ethical teachings, rituals and social institutions which are all brought to life by a religious experience'. Museerna kan därför inte förbigå de religiösa företeelserna med tystnad. En pionjär för den museianknutna religionsantropologin är David Goavid Provincial Museum of Alberta i Edmonton, Kanada. Han har fältforskat bland en lång rad av de religiösa minoriteterna i Alberta, presenterat dem i en mycket uppmärksam utställning *Spiritual Life – Sacred Ritual*, producerar just nu den internationella millennieutställningen *Anno Domini*, om Jesus-gestalten genom seklen och skriver i boken om sitt arbete och sin vision av religionen som musealt tema. Crispin Paine som granskat religionens närvaro i en rad museer i London skriver att endast Croydons *Lifetimes* är en ljuspunkt som man kan hoppas ska inspirera övriga museer att på ett självklart sätt integrera religionen i sina verklighetsbilder. För att ange en målsättning citeras Rudolf Otto, grundare av Religionskundliche Sammlung i Marburg: 'Visitors are supposed to discover in how

many different ways human beings interpret their life and their death and try to master it, and they should learn to respect that other human beings have decided in religious ways other than that they have chosen for themselves'.

Men Anthony D. Buckley, museichef i Ulster, ställer i uppsatsen 'Religion, ethnicity and the human condition: a view from a Northern Ireland museum' den litet uppgivna frågan: 'I am looking for a unifying idea which will allow the museum curator to grasp the complexity and diversity of religious life'.

Per-Uno Ågren